

เครื่องมือทางการเงินในการตัดสินใจเชิงธุรกิจ

Financial Instruments for Making Business Decisions

ธีรวัฒน์ ธีวรัตน์โกสิน¹
Theerawat Thawanratphokin¹

Received: January 12, 2024

Revised: March 5, 2024

Accepted: March 6, 2024

บทคัดย่อ

เครื่องมือทางการเงินในการตัดสินใจเชิงธุรกิจโดยใช้ข้อมูลที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรมตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 แบ่งข้อมูลที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ข้อมูลที่สามารถสังเกตได้จากตลาดและข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาด ลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Hierarchy) 2) ข้อมูลที่มีความสม่ำเสมอและสามารถนำมาเปรียบเทียบได้ในมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 ซึ่งกำหนดให้ต้องเปิดเผยลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรม 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับที่ 1 ระดับที่ 2 และระดับที่ 3 ตามประเภทของข้อมูลที่นำมาใช้ในการคำนวณระดับข้อมูล (Levels of Inputs) ระดับที่ 1 ราคาเสนอซื้อขายในตลาดคล่องหรือราคาปิดตลาดของหลักทรัพย์ที่มีลักษณะเหมือนกัน ระดับที่ 2 ข้อมูลที่สามารถสังเกตได้จากตลาด เช่น ราคาเสนอซื้อขายของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่คล้ายคลึง และระดับที่ 3 ข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาดอย่างมีนัยสำคัญจึงต้องมีการประมาณการจากกิจการ ประกอบด้วย การวัดมูลค่าเงินลงทุนที่ไม่มีตลาด การให้ความน่าเชื่อถือ การเปิดเผยลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลการวัดมูลค่า การประยุกต์ใช้ การวัดมูลค่ายุติธรรมที่มีระดับข้อมูลต่าง ๆ ช่วยในการประเมินค่าทรัพย์สินและหนี้สินอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ข้อมูลสามารถเปรียบเทียบได้ และช่วยลดความไม่แน่นอนในการตัดสินใจทางการเงินของนักลงทุนและผู้เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: เครื่องมือทางการเงิน มูลค่ายุติธรรม การตัดสินใจเชิงธุรกิจ

¹ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการบัญชี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยธนบุรี วิทยาเขตภาคเหนือ จังหวัดลำพูน และ
e-mail address : theerawataui@gmail.com

Abstract

Financial decision-making tools using information used to measure fair value according to Financial Reporting Standard Version 13 classify fair value measurement data into two types: 1) observable data in the market and non-observable data in the market, ranked in the Fair Value Hierarchy, and 2) the data which is consistent and comparable with Financial Reporting Standard Version 13 that requires disclosure of fair value hierarchy levels in three tiers: Level 1, Level 2, and Level 3, based on the types of data used in calculations. Of levels of Inputs, Level 1: Quoted prices in active markets for similar assets or liabilities (Market price or market closing price), Level 2: Observable data from the market, such as quoted prices for similar assets or liabilities, and Level 3: data which cannot be significantly observed therefore, requires entity estimation including measuring the fair value of unmarketable investments, providing reliability, and disclosing fair value hierarchy to enhance the credibility of measurement information. The application of different levels of fair value measurements efficiently evaluates the value of assets and liabilities, enabling better comparison and reducing uncertainty in financial decision-making for investors and stakeholders.

Keywords: Financial Instruments, Fair Value, Business Decisions

บทนำ

มูลค่ายุติธรรมให้ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจของผู้ร่วมตลาดเงินและตลาดทุน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมากยกประเด็นเกี่ยวกับข้อผิดพลาดในการวัดมูลค่ายุติธรรมเป็นประเด็นโจมตีหลัก การวัดมูลค่าดังกล่าวในทางปฏิบัติ ผู้เขียนเห็นว่าข้อผิดพลาดในการวัดมูลค่ายุติธรรมที่ไม่มีสาระสำคัญและปราศจากความลำเอียง ไม่ทำให้ข้อมูลบัญชีสูญเสียความเชื่อถือได้ แต่กลับทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรมมีความไม่แน่นอน และก่อให้เกิดความเห็นต่างในตลาดที่จะส่งผลให้เกิดธุรกรรมซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาด (วิศรุต ศรีบุญนาท, 2559)

ในปี 2005 คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards Committee: IASB) และคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีสหรัฐอเมริกา (The Financial Accounting Standard Board: FASB) เริ่มทำงานร่วมกันในโครงการที่จะพิจารณาเรื่องการกำหนดในการรับรู้และวัดมูลค่าของสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงินที่สำคัญ โดยให้ความสำคัญกับมูลค่ายุติธรรม (Fair Value) ในงบการเงิน (Landsman, 2007) การใช้มูลค่ายุติธรรมถูกเห็นว่าเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ โปร่งใส และเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากที่สุดสำหรับการตัดสินใจของนักลงทุน (Ahmed et al., 2011) การใช้มูลค่ายุติธรรมในการรับรู้และวัดมูลค่าสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงินนั้นเกิดการถกเถียงกัน โดยมีคนที่เห็นด้วยและคนที่ไม่เห็นด้วย (Hsu & Youan, 2009) มีประเด็นหนึ่ง

ที่มีการถกเถียงกัน คือ ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินด้วยมูลค่ายุติธรรม (Koonce et al., 2011)

ผู้ที่เห็นด้วยกับการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินด้วยมูลค่ายุติธรรมก็มีเหตุผลต่าง ๆ ที่ระบุถึงความเกี่ยวข้องของมูลค่านี้นับกับการตัดสินใจมากกว่าวิธีการอื่น ๆ ดังนี้ 1) การประเมินผลเหตุการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบัน การวัดมูลค่าโดยใช้มูลค่ายุติธรรมช่วยในการประเมินผลกระทบจากเหตุการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบันที่สามารถมีผลต่อมูลค่าของสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงิน ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการจัดการสินทรัพย์และหนี้สินได้ดีขึ้น 2) ความสม่ำเสมอในการวัดมูลค่า การใช้มูลค่ายุติธรรมในการวัดมูลค่าทั้งหมดช่วยในการทำให้ข้อมูลทางการเงินมีความสม่ำเสมอ การให้มูลค่าทั้งหมดด้วยวิธีเดียวกันช่วยลดความสับสนและทำให้การนำเสนอข้อมูล การประกาศข้อมูล และการเปิดเผยข้อมูลเป็นไปอย่างเสถียร 3) การคาดการณ์ล่วงหน้า มูลค่ายุติธรรมให้ข้อมูลที่เป็นพื้นฐานในการคาดการณ์ล่วงหน้า ซึ่งช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารในการถือเครื่องมือทางการเงินได้ทันเวลา และตรงต่อเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น 4) การเพิ่มความโปร่งใสและความเข้าใจ การใช้มูลค่ายุติธรรมช่วยเพิ่มความโปร่งใสและช่วยให้นักลงทุนเข้าใจความเสี่ยงของสถาบันการเงินและการบัญชีมากขึ้น 5) การเสริมสร้างมาตรฐานที่ดีในตลาดทุน การให้มูลค่ายุติธรรมช่วยในการบัญชีมูลค่ายุติธรรมแบบเต็มรูปแบบ สามารถช่วยเสริมสร้างมาตรฐานที่ดีในตลาดทุน (Market Integrity) และ 6) การสำรวจความคิดเห็นของสมาชิก Institute of Chartered Financial Analyst (CFA) ทั่วโลกยังระบุว่ามีมากกว่าร้อยละ 75 ที่เห็นด้วยในเรื่องของการให้มูลค่ายุติธรรมเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและช่วยในการเข้าใจความเสี่ยงของสถาบันการเงินและการบัญชี (Elizabeth et al., 2013)

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินด้วยมูลค่ายุติธรรมมีเหตุผลต่าง ๆ ที่ระบุถึงความไม่เหมาะสมของมูลค่านี้นับในบางกรณี ดังนี้ 1) การสะท้อนกลยุทธ์และโอกาสทางการตลาด ผู้ที่ไม่เห็นด้วยมักเน้นว่า การวัดมูลค่าโดยใช้มูลค่ายุติธรรมไม่สามารถสะท้อนถึงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการหรือโอกาสทางการตลาดได้อย่างครอบคลุม เนื่องจากมูลค่ายุติธรรมมักมีการประเมินที่อิสระ จากระบบกลยุทธ์และโอกาสทางการตลาดที่อาจเป็นปัจจัยสำคัญ ประกอบด้วย 1) เป้าหมายของการซื้อขายคล่อง บางบริษัทอาจไม่ได้ตั้งเป้าหมายในการซื้อขายคล่องหรือเป็นตัวช่วยในการทำกำไรทันที แต่อาจเน้นที่การถือทรัพย์สินเพื่อการลงทุนยาวระยะยาว การใช้มูลค่ายุติธรรมในกรณีนี้อาจไม่เกี่ยวข้องมาก 2) ความเชื่อถือในข้อมูล 3) มูลค่ายุติธรรมมีความเป็นอิสระทางการประเมิน ซึ่งทำให้มีความไม่แน่นอน และอาจทำให้มีความไม่น่าเชื่อถือในข้อมูลทางการเงินที่เป็นผลลัพธ์จากการวัดมูลค่า 4) ความไม่เท่าเทียมกันในด้านข้อมูล การให้มูลค่ายุติธรรมอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในด้านข้อมูลระหว่างนักลงทุนและผู้บริหาร เป็นที่รู้จักในกลไก Information Asymmetry ที่อาจส่งผลให้นักลงทุนไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอหรือเป็นฝ่ายที่ไม่มีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจ 5) ผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางการเงิน การวัดมูลค่าที่ไม่มีความน่าเชื่อถืออาจทำให้ข้อมูลทางการเงินไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในบางกรณี โดยเฉพาะในสถานการณ์วิกฤตการณ์ทางการเงินที่มีตลาดที่เปราะบาง (Thin Market) หรือเมื่อมีความไม่แน่นอนในการประเมินมูลค่า ดังนั้นการแสดงความไม่เห็นด้วยนี้ แสดงถึงความคลาดเคลื่อนและความแตกต่างในการมีมูลค่ายุติธรรม

ในบัญชีทางการเงินของบริษัท ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังคงมีการโต้แย้งในวงการทางการเงิน (Hsu & Youan, 2009)

อย่างไรก็ดี การวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินด้วยมูลค่ายุติธรรม จึงเป็นการปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานการบัญชี คณะกรรมการ IASB และ FASB ได้ร่วมกันปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานการบัญชีเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรม เพื่อให้มีความสอดคล้องและเปรียบเทียบข้อมูลได้มากยิ่งขึ้น ตาม IFRS 13: Fair Value Measurement: มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IFRS) ได้รับการนำเข้าไปใช้ในรูปแบบของ IFRS 13: Fair Value Measurement ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหาที่เกิดจากการเปรียบเทียบข้อมูลการวัดมูลค่ายุติธรรมที่มีการกำหนดทั้งในแนวทางและการเปิดเผยเกณฑ์การเปรียบเทียบ: IFRS 13 ช่วยลดปัญหาในการเปรียบเทียบข้อมูลการวัดมูลค่ายุติธรรมระหว่างกิจการ โดยให้เกณฑ์การวัดมูลค่ายุติธรรมที่ชัดเจนและมีการระบุที่เป็นทางการ และการเปิดเผยข้อมูล IFRS 13 นำข้อกำหนดในการเปิดเผยข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมมาอยู่ในมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 7 (IFRS 7) เพื่อให้ข้อมูลสามารถเปรียบเทียบได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น IFRS 13 มีบทบาทสำคัญในการลดความสับสนและเพิ่มความโปร่งใสในการรายงานการวัดมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือทางการเงิน ทำให้นักลงทุนสามารถเปรียบเทียบข้อมูลได้ง่ายขึ้นและมีข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือเมื่อต้องตัดสินใจลงทุน สำหรับนักลงทุนประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงินมากกว่าหนี้สินทางการเงินภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจเดียวกัน (Koonce et al., 2011) และลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมทั้ง 3 ระดับ มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ แต่การวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 และระดับที่ 2 มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากกว่าการวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 เนื่องจากมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 และ 2 ใช้ข้อมูลนำเข้าที่สามารถสังเกตได้ในตลาดในการวัดมูลค่ายุติธรรม แต่มูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 ใช้ข้อมูลนำเข้าที่ไม่สามารถสังเกตในตลาดได้ ซึ่งทำให้กิจการใช้ดุลยพินิจในการประเมินมูลค่ายุติธรรมมากกว่ามูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 และ 2 ดังนั้น ระดับความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 จึงต่ำที่สุด และมีความแตกต่างจากมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 และ 2 อย่างมาก (Song et al., 2010) นอกจากนี้ นักลงทุนทั่วไปยังประเมินความน่าเชื่อถือของรายการกำไรจากการวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 สูงกว่ารายการกำไรจากการวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 (Landsman, 2007) ดังนั้น IFRS 13 จึงกำหนดให้กิจการจะต้องเปิดเผยข้อมูลในการวัดมูลค่ายุติธรรมเพิ่มมากขึ้น หากกิจการวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3

เนื้อหา

คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีสหรัฐอเมริกา (U.S. Financial Accounting Standards Board: FASB) ระบุว่า ข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรมเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ โดยเฉพาะสินทรัพย์และหนี้สินที่มีตลาดซื้อขายคล่อง (Active Market) มูลค่ายุติธรรมเป็นการวัดมูลค่าที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากที่สุด สำหรับข้อมูลทางบัญชีที่ได้รับการพิจารณาว่าเป็นมูลค่าที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เมื่อข้อมูลดังกล่าวสามารถใช้คาดการณ์เกี่ยวกับมูลค่าตลาดของทุนได้ (Barth et al., 2001) ซึ่งมูลค่ายุติธรรมเป็นมูลค่าที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการดำเนินงานของกิจการ (Koonce et al., 2011) และยังให้สัญญาณเตือนล่วงหน้าหากกิจการมีผลการดำเนินงานย่ำแย่ (Bleck & Liu, 2007)

อย่างไรก็ดี ในการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์และหนี้สินที่ไม่สามารถหาราคาตลาดได้ อาจจะไม่มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากความผิดพลาดจากการประมาณและความผิดพลาดที่เกิดจากอคติของผู้บริหาร (Song et al., 2010) ซึ่งส่งผลต่อความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรมในกรณีดังกล่าว แต่ผู้ที่สนับสนุนการใช้มูลค่ายุติธรรมยังเชื่อว่า มูลค่ายุติธรรมให้ข้อมูลที่โปร่งใสและเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากที่สุด สำหรับการตัดสินใจของนักลงทุน (Ahmed et al., 2011) ประกอบกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ระบุว่า ประโยชน์ข้อหนึ่งของการบัญชีมูลค่ายุติธรรม คือ ช่วยเพิ่มความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Hirst et al., 2004)

1. ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของการรับรู้และวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินด้วยมูลค่ายุติธรรม

ตามที่คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards Board: IASB) และคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีสหรัฐอเมริกา (U.S. Financial Accounting Standards Board: FASB) มีความเห็นตรงกันว่า การวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินด้วยมูลค่ายุติธรรมเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากที่สุดสำหรับการตัดสินใจของนักลงทุน (Ahmed et al., 2011) จึงพยายามที่จะกำหนดให้มีการรับรู้และวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินทุกรายการด้วยมูลค่ายุติธรรมเช่นเดียวกับผู้ที่สนับสนุนการใช้มูลค่ายุติธรรม ในการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินเชื่อว่า มูลค่ายุติธรรมเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์มากกว่ามูลค่าในอดีต (Carroll et al., 2003)

การจัดทำมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 เครื่องมือทางการเงิน (IFRS 9) ของ IASB ได้ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงจากมาตรฐานฉบับเดิม (IAS 39) เช่น กำหนดให้มีทางเลือกมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Option) เพื่อเป็นเงื่อนไขให้กิจการสามารถเลือกวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินด้วยมูลค่ายุติธรรมได้ ทั้งในกรณีที่สินทรัพย์และหนี้สินทางการเงิน รวมทั้งยังกำหนดให้กิจการวัดมูลค่าเงินลงทุนในตราสารทุนทุกชนิดด้วยมูลค่ายุติธรรม ส่งผลให้กิจการต้องวัดมูลค่ายุติธรรม แม้ว่าเครื่องมือทางการเงินที่กิจการถือจะไม่มีการซื้อขายคล่องในตลาด ดังนั้น มูลค่ายุติธรรมในกรณีดังกล่าว กิจการจะต้องประมาณขึ้นมาจากข้อมูลและเทคนิคที่มาตรฐานกำหนดหรือตามความเหมาะสม

การศึกษาการประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับเครื่องมือทางการเงินพบหลักฐานที่แตกต่างกัน เช่น Carroll et al. (2003) ได้ศึกษาและพบว่า มูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์ที่มีตลาดซื้อขายคล่อง (เช่น ตราสารทุน และพันธบัตรที่ออกโดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกา (U.S. Treasury Securities) เป็นต้น) ซึ่งเป็นมูลค่ายุติธรรมมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากกว่าราคาทุนเดิม นอกจากนี้ งานวิจัยหลายฉบับที่ศึกษาความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของเครื่องมือทางการเงินกับธนาคารพบว่า มูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่ถือโดยธนาคารเป็นมูลค่าที่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเนื่องจากมูลค่าดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องับราคาหุ้นของธนาคารในสหรัฐอเมริกา หลังจากที่ได้ควบคุมมูลค่าตามบัญชีของเงินลงทุนในหลักทรัพย์ แต่การเปิดเผยมูลค่ายุติธรรมที่มีความน่าเชื่อถือต่ำกว่าประกอบด้วยมูลค่ายุติธรรมของหุ้นกู้เอกชน ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ดังนั้น มูลค่ายุติธรรมของตราสารที่มีตลาดซื้อขายคล่องเพียงกรณีเดียวที่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เพราะเป็นมูลค่า

ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเกี่ยวกับราคาของนักลงทุน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับราคาหุ้น อย่างไรก็ตามพบว่ามูลค่ายุติธรรมของการลงทุนในตราสารจากตลาดที่มีการซื้อขายเล็กน้อยนั้นเป็นมูลค่าที่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

นอกจากนี้ การศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงินที่ไม่มีตลาดที่ใช้สังเกตราคา ได้พบหลักฐานที่แตกต่างกันเช่นกัน พบว่ามูลค่ายุติธรรมของเงินกู้ เงินฝาก และหนี้สินระยะยาวเป็นมูลค่าที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Nelson, 1996) แต่ Barth et al. (2001) พบว่ามูลค่ายุติธรรมของเงินกู้และตราสารอนุพันธ์ มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือทางการเงิน

ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเครื่องมือทางการเงิน ซึ่ง Koonce et al. (2011) ได้วิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของเครื่องมือทางการเงินที่วัดมูลค่าด้วยมูลค่ายุติธรรม โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับมูลค่าในอดีตหรือราคาทุนเดิมกับนักลงทุนใน 3 บริบท ดังนี้ 1) เครื่องมือทางการเงินดังกล่าวถูกจัดประเภทเป็นสินทรัพย์ทางการเงินหรือหนี้สินทางการเงิน 2) มูลค่ายุติธรรมก่อให้เกิดกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรม และ 3) ความตั้งใจในการถือเครื่องมือทางการเงินไว้ในระยะเวลาอันสั้น หรือถือจนครบกำหนดอายุของเครื่องมือทางการเงิน พบว่า นักลงทุนตัดสินใจถึงความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของสินทรัพย์ทางการเงิน (เช่น เงินลงทุนในหุ้นกู้) มากกว่าหนี้สินทางการเงิน (เช่น หุ้นกู้ที่ออกโดยกิจการ) และรายการที่ตั้งใจจะขายในระยะเวลาอันใกล้ มากกว่าตั้งใจจะถือจนครบกำหนด ซึ่งความแตกต่างของความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของสินทรัพย์ทางการเงินจะมากกว่าหนี้สินทางการเงินเมื่อเทียบกับราคาทุนเดิมของแต่ละรายการ แต่สำหรับกำไรและขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมไม่ได้รับการพิจารณาในการตัดสินใจถึงความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

ผู้ที่ต่อต้านการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินทุกรายการด้วยมูลค่ายุติธรรมระบุว่า การรับรู้และวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินไม่ได้ถือไว้เพื่อขายด้วยราคาทุนตัดจำหน่าย สามารถสะท้อนรูปแบบการดำเนินงานของธนาคารได้ดีกว่ามูลค่ายุติธรรม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือทางการเงินที่ธนาคารตั้งใจจะถือจนครบกำหนดได้อ่อน เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว เพราะสุดท้ายก็จะมีกำไรรายการดังกล่าวเมื่อครบกำหนด จึงอาจทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจผิดได้ นอกจากนี้หนี้สินทางการเงินไม่ควรใช้การบัญชีมูลค่ายุติธรรม เพราะมีโอกาสอย่างมากที่กิจการจะชำระหนี้สินก่อนที่จะถึงกำหนด รวมทั้งตลาดตราสารหนี้มักเป็นตลาดที่มีสภาพคล่องต่ำและมักมีสัญญาห้ามไม่ให้มีการโอนหนี้สินทางการเงิน ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวทำให้มูลค่ายุติธรรมของหนี้สินทางการเงินมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจน้อยกว่าสินทรัพย์ทางการเงิน (Petroni & Wahlen, 1995)

1.2 มาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือทางการเงิน

การเปิดเผยข้อมูลลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Hierarchy) เป็นข้อปฏิบัติหนึ่งที่คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards Board:

1ASB) ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 7 เรื่องการเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน (International Financial Reporting Standard 7: Financial Instruments: Disclosures - IFRS 7) กำหนดให้กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือทางการเงินในงบการเงิน (มีผลบังคับใช้แล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 2009) ซึ่งการเปิดเผยข้างต้น ได้นำมารวมอยู่ในมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 13 เรื่อง การวัดมูลค่ายุติธรรม (International Financial Reporting Standard 13: Fair Value Measurement - IFRS 13) ที่มีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2013 โดยมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับดังกล่าว เป็นผลมาจากการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง IASB และ FASB เพื่อพิจารณาปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ หนี้สิน และตราสารทุนที่กิจการเป็นผู้ออก เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินได้รับข้อมูลทางการเงินที่โปร่งใส มีความเชื่อถือได้ และสามารถเปรียบเทียบกันได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถสะท้อนสถานการณ์ปัจจุบัน อันจะนำไปสู่แนวทางการกำกับดูแลกิจการได้อย่างเหมาะสม

IFRS 13 มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความซับซ้อน และเพิ่มความสม่ำเสมอในการนำหลักเกณฑ์การวัดมูลค่ายุติธรรมที่ระบุไว้ในมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศฉบับอื่น ๆ ไปปฏิบัติ เพื่อสื่อสารวัตถุประสงค์ของการวัดมูลค่ายุติธรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผ่านการกำหนดนิยามที่ชัดเจน เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของมูลค่ายุติธรรม ผ่านการเพิ่มระดับของการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรม และเพื่อเพิ่มความสอดคล้องกันยิ่งขึ้นระหว่างมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (IFRSS) กับหลักการบัญชีที่รองรับทั่วไป (General Accepted Accounting Principles: GAAP) ซึ่ง IASB ได้นำต้นแบบในการร่างมาตรฐานฉบับนี้มาจาก Statement of Financial Accounting Standards No. 157: Fair Value Measurement (SFAS 157) ที่ออกโดยคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีสหรัฐอเมริกา (US Financial Accounting Standards Board: FASB) ซึ่ง SFAS 157 ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมในการวัดมูลค่ายุติธรรม แต่ได้กำหนดนิยาม กรอบแนวคิดในการวัดมูลค่ายุติธรรม และขยายการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรม

IFRS 13 ได้ให้นิยามมูลค่ายุติธรรม คือ ราคาที่จะได้รับจากการขายสินทรัพย์ หรือจ่ายชำระในการโอนหนี้สิน (Exit Price) ในรายการปกติ (Orderly Transaction) ระหว่างผู้มีส่วนร่วมในตลาด ณ วันที่วัดมูลค่า โดยกิจการต้องใช้เทคนิคการประเมินมูลค่าที่เหมาะสมกับสถานการณ์และเมื่อมีข้อมูลที่เพียงพอในการวัดมูลค่ายุติธรรม โดยใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่สังเกตได้ (Relevant Observable Inputs) ให้มากที่สุด และลดการใช้ข้อมูลที่ไม่สังเกตได้ (Unobservable Inputs) ให้น้อยที่สุด ซึ่งเทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรมที่มีการใช้อย่างแพร่หลายสามารถแบ่งได้เป็น 3 วิธี ได้แก่ 1) วิธีตลาด (Market Approach) 2) วิธีต้นทุน (Cost Approach) และ 3) วิธีรายได้ (Income Approach)

ข้อมูลที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรม (Inputs to valuation) IFRS 13 ได้จัดประเภทข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลที่สามารถสังเกตได้จากตลาด และข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาด นอกจากนี้ เพื่อให้การวัดมูลค่ายุติธรรมมีความสม่ำเสมอ (Consistency) และสามารถเปรียบเทียบกัน (Comparability) ได้ยิ่งขึ้น IFRS 13 จึงกำหนดให้กิจการต้องเปิดเผยลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับตามประเภทของข้อมูลที่นำมาใช้ประกอบการคำนวณมูลค่ายุติธรรม ดังนี้

ข้อมูลระดับ 1 (Level 1) คือ ราคาเสนอซื้อขาย (Quoted Price) ในตลาดซื้อขายคล่องของสินทรัพย์ หรือหนี้สินที่มีลักษณะเหมือนกันที่กิจการสามารถเข้าถึงได้ ณ วันวัดมูลค่า โดยไม่ปรับแก้ไข ด้วยปัจจัยใด ๆ ยกเว้นว่าเข้าเงื่อนไขตามที่มาตรฐานกำหนด ได้แก่ ราคาปิดตลาดของหุ้นสามัญ ที่มีการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นต้น **ข้อมูลระดับ 2 (Level 2)** คือ ข้อมูล ที่สังเกตได้จากตลาด ซึ่งนอกเหนือจากราคาเสนอซื้อขายตามระดับ 1 (level 1) ได้แก่ ราคาเสนอซื้อขาย สินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Quoted Price for Similar Assets or Liabilities) ราคาเสนอซื้อขายของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีลักษณะเหมือนกัน แต่อยู่ในตลาดที่ไม่ใช่ตลาด ซื้อขายคล่อง หรือข้อมูลอื่นที่สังเกตได้จากตลาด เช่น อัตราดอกเบี้ย ความผันผวนในปัจจุบันที่นักลงทุน คาดการณ์ (Implied Volatility) และส่วนต่างในด้านเครดิต (Credit Spread) เป็นต้น ตัวอย่างของข้อมูล ในระดับที่ 2 ประกอบด้วย ราคาอ้างอิงของหุ้นกู้ที่มีลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันที่มีปริมาณ ซื้อขายต่ำ ข้อมูลที่ได้จากการใช้ตัวแบบการวัดมูลค่าที่ข้อมูลนำเข้าสามารถสังเกตได้ เช่น ตราสารอนุพันธ์ ส่วนใหญ่ที่มีการซื้อขายกันโดยตรง (เช่น สัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Swap) สัญญาแลกเปลี่ยนสกุลเงิน (Currency Swap) (ฉดล พัฒนวิชกุล, 2555) **ข้อมูลระดับ 3 (Level 3)** คือ ข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาดอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น จึงเกิดการประมาณการขึ้นโดยกิจการ ซึ่งกิจการควรใช้ข้อมูลดังกล่าวให้น้อยที่สุด และควรใช้เมื่อไม่สามารถหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถ สังเกตจากตลาดได้ ตัวอย่างของการวัดมูลค่ายุติธรรม ระดับที่ 3 ได้แก่ การวัดมูลค่าเงินลงทุนในตราสาร ที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด การวัดมูลค่าตราสารหนี้ซึ่งไม่มีตลาดซื้อขายคล่อง โดยใช้วิธี คิดลดกระแสเงินสด (Discounted Cash Flows) ที่ใช้ส่วนต่างในด้านเครดิตในการคำนวณ ซึ่งไม่สามารถ สังเกตได้จากตลาด เนื่องจากกิจการไม่มีหนี้สินที่มีราคาอ้างอิง (Ernst & Young, 2012) เป็นต้น

ทั้งนี้ IFRS 13 ได้กำหนดให้กิจการต้องเปิดเผยลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมทุกระดับ (ระดับที่ 1, 2 และ 3) ของทุกรายการในงบการเงิน (KPMG, 2022)

Figure 1 and 2 show an example of fair value measurement disclosure according to Financial Reporting Standards No. 13

Unit: Million US dollars	Fair value measurement at the end of the reporting period uses			
	31 December 20X8	Market price Sell things easily Identical assets (Level 1)	Observed inputs Other (Level 2)	The imported data is not can be observed (Level 3)
Investment for trading				-
Equity instruments--Real estate industry	\$93	\$70	\$23	-
Equities - Gas and Petroleum Industry	\$45	\$45	-	-
Equity instruments-other	\$15	\$15	-	-
Total investments for trading	\$153	\$130	\$23	-
Investments in available-for-sale debt instruments				-
Debt-backed instruments as collateral	\$35	-	-	\$35
Government debt instruments	\$85	\$85	-	-
Private debt instruments	\$93	\$9	\$84	-
Total investments in available-for-sale debt instruments	\$213	\$94	\$84	\$35
Investments in available-for-sale equity instruments				-
Financial industry	\$150	\$150	-	-
Health industry	\$110	\$110	-	-
Total investments in available-for-sale equity instruments	\$260	\$261	-	-
Total investment	\$626	\$485	\$107	\$35

Figure 1 Examples of disclosures of the fair value hierarchy by type of financial instruments measured at fair value at the end of the reporting period in the notes to the financial statements from Fair value measurement, by EYGM Limited, 2012.

Unit: Million US dollars	Fair value measurement that uses unbiased inputs Can be observed (Level 3)	
	Investments in available-for-sale debt instruments	
	Debt-backed instruments as collateral	Total
Balance as of 1 January 20X8	\$25	\$26
Gain or loss recognized in the statement of other comprehensive income	\$(7)	\$(7)
Buy	\$17	\$17
Balance as of 31 December 20X8	\$35	\$35

Figure 2 Example of beginning-end period reconciliation of Level 3 fair values in the accompanying notes. Financial statements of the interim financial statements. From Fair value measurement, By EYGM Limited, 2012

1.3 การประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรมเมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรม

การเปิดเผยข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Hierarchy) ทำให้นักลงทุนสามารถเข้าถึงข้อมูล ประเมินวิธีการและสมมติฐานที่กิจการใช้ รวมถึงจำนวนเงินของมูลค่ายุติธรรมที่กิจการวัดมูลค่าในแต่ละระดับ อย่างไรก็ตาม FASB ได้ระบุไว้ใน Basis for Conclusions SFAS 157 ว่า ผู้ใช้งบการเงินควรรับรู้ถึงความน่าเชื่อถือของมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 ต่ำกว่าระดับที่ 1 เนื่องจากกิจการใช้ดุลยพินิจในการวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 มากกว่าระดับที่ 1 (วิศรุต ศรีบุญนาค, 2559) ซึ่งงานวิจัยของ Song et al. (2010) ได้พบหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า การเปิดเผยข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมทั้ง 3 ระดับมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจโดยมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 และ 2 มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากกว่ามูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 อีกทั้งการเปิดเผยดังกล่าวยังช่วยเพิ่มความสามารถในการอธิบายถึงมูลค่าของกิจการได้มากกว่าการให้เพียงข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของสินทรัพย์หรือหนี้สินเท่านั้น แต่นักลงทุนมีแนวโน้มที่จะปรับปรุงอัตราคิดลดให้สูงขึ้นสำหรับมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 เนื่องจากนักลงทุนเกิดต้นทุนเพิ่มขึ้นจากการเลือกสิ่งที่ไม่ตรงข้ามกับความเหมาะสม (Adverse Selection) ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง (Liquidity Risk) และต้นทุนในการประมวลผลข้อมูล (Information-Processing Cost) จากการที่ข้อมูลดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือต่ำ นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานว่า กำไรจากการวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 มีความน่าเชื่อถือมากกว่ากำไรจากการวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อนำเสนอผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมในงบกำไรขาดทุน (Clor-Proell & Warfield, 2009)

มูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 มีความเสี่ยงจากความผิดพลาดจากการประมาณ และมีโอกาสที่จะมีอคติในการรายงานของผู้บริหาร เช่น ผู้บริหารมีโอกาที่จะใช้การประมาณมูลค่ายุติธรรมในการบริหารกำไร (Dietrich et al., 2000) และทำให้ตนเองได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้น (Patricia et al., 2001) ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดความไม่สมมาตร (Information Asymmetry) ของข้อมูลระหว่างนักลงทุนและผู้บริหาร (Landsman, 2007) ซึ่งส่งผลให้มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของข้อมูลที่รายงานลดลง ดังนั้น IFRS 13 และ Topic 820 ได้มีข้อกำหนดให้กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น โดยเฉพาะมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 นอกจากนี้ ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรมมีความสัมพันธ์กับการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) โดยงานวิจัยของ Song et al. (2010) พบว่า กิจการที่มีการกำกับดูแลกิจการที่แข็งแกร่ง (Strong Corporate Governance) จะช่วยเพิ่มความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรม โดยเฉพาะมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 เพราะหากกิจการที่มีการกำกับดูแลกิจการที่อ่อนแอ (Weak Corporate Governance) มูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 จะไม่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลย เนื่องจากการกำกับดูแลกิจการที่ดีช่วยลดความไม่สมมาตรของข้อมูลระหว่างผู้ใช้งบการเงินกับผู้บริหาร และยังลดความผิดพลาดของข้อมูลรวมทั้งอคติในการรายงาน

1.4 สมมติฐาน

การเปิดเผยข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมทั้ง 3 ระดับมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ แต่การวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 และ 2 มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากกว่าการวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 อีกทั้งการเปิดเผยดังกล่าวยังช่วยเพิ่มความสามารถในการอธิบายถึงมูลค่าของกิจการได้มากกว่าการให้เพียงข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของสินทรัพย์หรือหนี้สินเท่านั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดการณ์ผลการทดลองอ้างอิงตามงานวิจัยของ Song et al. (2010) ว่า การวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากกว่าการวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 โดยผู้วิจัยจะศึกษาการประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของเครื่องมือทางการเงินในบริบทเดียวกันระหว่างสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงิน ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐาน ดังนี้

นักลงทุนทั่วไปจะประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของสินทรัพย์ทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 มากกว่าสินทรัพย์ทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3

นักลงทุนทั่วไปจะประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของหนี้สินทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 มากกว่าหนี้สินทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3

การใช้เหตุผลโต้แย้ง (Counterfactual Reasoning) คือทฤษฎีทางจิตวิทยา ซึ่งเป็นการใช้เหตุผลของแต่ละบุคคลในการแก้ไขผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงที่สาเหตุที่ทำให้เกิดผลลัพธ์นี้ เช่น ถ้าในคืนนั้นคนขับรถไม่ใช้เส้นทางใหม่ในการเดินทางกลับบ้าน เขาคงไม่ต้องประสบอุบัติเหตุ เป็นต้น (Reese, 1997 อ้างถึงใน P-y curve model of weak rock, 2022) โดยงานวิจัยทางจิตวิทยาระบุว่า Counterfactual Thinking มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้นถูกมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติกับปกติเหตุการณ์นั้นดูมีแนวโน้มที่จะเป็นด้านลบมากกว่าด้านบวก เมื่อผลลัพธ์หรือเหตุการณ์เดิมเปลี่ยนแปลงไป หรือเมื่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นนั้น จะเกิดขึ้นในเวลาอันใกล้กับเวลาอันไกล ดังนั้น สำหรับกรณีมูลค่ายุติธรรม ทฤษฎี Counterfactual Reasoning แนะนำว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรม

ขึ้นอยู่กับบริบท (Context) เครื่องมือทางการเงินที่ใช้การบัญชีมูลค่ายุติธรรมในปัจจุบัน ได้แก่ สินทรัพย์ทางการเงิน และหนี้สินทางการเงิน ดังนั้นในกรณีที่เครื่องมือทางการเงินนั้นแสดงรายการเป็นสินทรัพย์และหนี้สินในงบแสดงฐานะทางการเงินของกิจการ ซึ่งทฤษฎี Counterfactual Reasoning ได้อธิบายไว้ว่า หากสิ่งนั้นยังเปลี่ยนแปลงได้มากเท่าใด (เช่น ผลลัพธ์ที่ได้จะไม่สำเร็จ) บุคคลมักที่จะเกิด Counterfactual Reasoning (McGill & Tenbrunsel, 2000) เช่น เมื่อนักกระโดดร่มตกลงมาเสียชีวิต บุคคลมักจะพิจารณาถึงปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงได้ในการหาทางที่จะไม่ต้องเสียชีวิต ได้แก่ “ถ้านักกระโดดร่มตรวจสอบอุปกรณ์ก่อนที่จะกระโดดลงมา” (เนื่องจากเป็นปัจจัยที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้) จะถูกพิจารณามากกว่า “ถ้าไม่มีแรงโน้มถ่วง” ดังนั้น จึงคาดการณ์ผลการทดลองอ้างอิงตามทฤษฎี Counterfactual Reasoning และงานวิจัยของ Koonce et al. (2011) ว่า ในมุมมองของนักลงทุนมองว่าสินทรัพย์ทางการเงินถูกรับรู้ว่ามีปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อมูลค่ามากกว่าเมื่อเทียบกับหนี้สิน หรืออาจกล่าวได้ว่าในการหาทางจัดการกับสินทรัพย์เป็นเรื่องที่พิจารณาหาทางเลือกได้ง่ายกว่าหนี้สิน เช่น โดยปกติแล้วในความคิดของแต่ละบุคคลคิดว่า การขายเงินลงทุนในหุ้นก็สามารถทำได้ง่ายกว่าการชำระเงินกู้เพื่อซื้อที่พักอาศัย เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยจะพิจารณาเปรียบเทียบในกรณีที่สินทรัพย์และหนี้สินทางการเงิน ซึ่งถูกวัดมูลค่ายุติธรรมด้วยลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมเดียวกัน เพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากระดับความน่าเชื่อถือที่แตกต่างกันในแต่ละลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรม ซึ่งอาจส่งผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการตัดสินใจของนักลงทุน อย่างไรก็ตาม การพิจารณาและการเจรจาซึ่งเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจร่วมกัน นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงบทสนทนาแบบ Eristic ซึ่งเป็นสาขาของการอภิปรายทางสังคมที่ชัยชนะเหนือคู่ต่อสู้เป็นเป้าหมายหลักและบทสนทนาเกี่ยวกับการสอนที่ใช้สำหรับการสอนศิลปะและวิทยาศาสตร์นี้ มักเป็นวิธีการที่ผู้คนปกป้องความเชื่อหรือผลประโยชน์ของการตัดสินใจเชิงธุรกิจ โดยมีหรือไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อสร้างข้อสรุปที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับประเด็นที่เป็นศีลธรรม วิทยาศาสตร์ ญาณวิทยา หรือธรรมชาติที่วิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียวไม่สามารถตอบได้ จากแนวทางปฏิบัติและพัฒนาการทางปัญญามากมายในมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทฤษฎีการโต้แย้งแบบ “ไม่ใช่ปรัชญา” ได้เติบโตขึ้นซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการโต้แย้งอย่างเป็นทางการและเป็นสาระสำคัญในสาขาทางปัญญาโดยเฉพาะ ทฤษฎีเหล่านี้รวมถึงตรรกะทางการ, ญาณวิทยาสังคม, Ethnomethodology, บารมีสังคมวิทยาของความรู้ที่สังคมวิทยาของวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาสังคม ทฤษฎีใหม่เหล่านี้ไม่ใช่ตรรกะหรือต่อต้านตรรกะ พวกเขาพบการเชื่อมโยงเชิงตรรกะในชุมชนส่วนใหญ่ของวาทกรรม ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีเหล่านี้จึงมักถูกระบุว่าเป็น “สังคมวิทยา” โดยเน้นที่ฐานความรู้ทางสังคม (Jory, 2016)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards Board: IASB) และคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีสหรัฐอเมริกา (U.S. Financial Accounting Standards Board: FASB) กำลังปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องเครื่องมือทางการเงินของแต่ละฝ่าย รวมทั้งยังได้ทำงานร่วมกันเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของการรับรู้และวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินที่สำคัญทั้งหมดด้วยมูลค่ายุติธรรมในงบการเงิน

จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินด้วยมูลค่ายุติธรรม เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอยู่ ซึ่งงานวิจัยเชิงทดลองของ Koonce et al. (2011) พบว่า การประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจขึ้นอยู่กับหลายบริบท แต่เมื่อพิจารณาบริบทประเภทของเครื่องมือทางการเงินที่แสดงในงบแสดงฐานะทางการเงิน (สินทรัพย์และหนี้สินทางการเงิน) พบว่ามูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงินมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากกว่าหนี้สินทางการเงิน เมื่อพิจารณาภายใต้เงื่อนไขเศรษฐกิจเดียวกัน

IASB และ FASB ได้ออกมาตรฐานการบัญชีเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรม โดยกำหนดให้กิจการจะต้องพิจารณาจัดลำดับข้อมูลที่น่ามาใช้ (Input) ออกเป็น 3 ระดับ (Fair Value Hierarchy: Level 1, Level 2, และ Level 3) ดังนี้ 1) ข้อมูลระดับที่ 1 ข้อมูลนำเข้าได้จากราคาอ้างอิงในตลาดซื้อขายคล่องของสินทรัพย์และหนี้สินที่ไม่ต้องปรับปรุง 2) ข้อมูลระดับที่ 2 ข้อมูลนำเข้าสามารถสังเกตได้จากราคาตลาดของสินทรัพย์และหนี้สินที่เปรียบเทียบกันได้ในตลาดซื้อขายคล่อง ราคาของสินทรัพย์และหนี้สินชนิดเดียวกันในตลาดที่ไม่มีการซื้อขายคล่อง หรือจากข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตลาด 3) ข้อมูลระดับที่ 3 ข้อมูลนำเข้าที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาด เกิดจากการประมาณการขึ้นโดยกิจการ ซึ่งงานวิจัยของ Song et al. (2010) พบว่า ข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมทั้ง 3 ระดับมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ แต่การวัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 1 มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากกว่าการวัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 3 เนื่องจากมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 ใช้ข้อมูลนำเข้าที่สามารถสังเกตได้ในตลาดในการวัดมูลค่ายุติธรรม แต่มูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 ใช้ข้อมูลนำเข้าที่ไม่สามารถสังเกตในตลาดได้ ซึ่งทำให้กิจการใช้ดุลยพินิจในการประเมินมูลค่ายุติธรรมมากกว่าการวัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 1 นอกจากนี้ งานวิจัยของณดน พัฒนวิชัยกุล, (2555) พบว่า นักลงทุนทั่วไปประเมินความน่าเชื่อถือของรายการกำไรจากการวัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 1 ของการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงินสูงกว่ารายการกำไรจากการวัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 3 ของการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงิน แต่ทั้ง 3 งานวิจัยยังไม่ได้ศึกษาว่า เมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมแล้ว นักลงทุนทั่วไปจะประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือทางการเงินอย่างไร

บทความวิชาการฉบับนี้จึงได้ศึกษาการประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือทางการเงินของนักลงทุนทั่วไป ในกรณีที่เครื่องมือทางการเงินถูกจัดประเภทเป็นสินทรัพย์ทางการเงิน (เช่น การลงทุนในหุ้นกู้) และหนี้สินทางการเงิน (การออกหุ้นกู้) ของกิจการ เมื่อให้ข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมที่แตกต่างกัน โดยมุ่งเน้นไปที่การวัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 และระดับที่ 3 เนื่องจากระดับของความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจแตกต่างกันมาก โดยใช้การวิจัยเชิงทดลองกับนักศึกษาปริญญาโททางการบัญชี การเงิน และการบริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 108 คน ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยโดยใช้รูปแบบการทดลองแบบ 2 X 2 between Subjects Design ซึ่งมีตัวแปรอิสระที่ต้องการศึกษา 2 ตัวแปร คือ ประเภทของเครื่องมือทางการเงิน (สินทรัพย์และหนี้สิน) และลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรม (มูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 และ 3) ซึ่งแบ่งกลุ่มการวิจัยออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) สินทรัพย์ทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 (FA_LV1) 2) หนี้สินทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรม

ระดับที่ 1 (FL_LV1) 3) สิ้นทรัพย์ทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 (FA_LV3) และ 4) หนี้สินทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 (FL_LV3) ผลการทดลองพบว่า นักลงทุนทั่วไปประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของสินทรัพย์ทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 มากกว่าสินทรัพย์ทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตของ Song et al. (2010) ในกรณีที่ศึกษากับสินทรัพย์ ผลการทดลองดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมที่เปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ทำให้นักลงทุนทั่วไปประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของสินทรัพย์ทางการเงินแตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม งานวิชาการฉบับนี้ไม่พบหลักฐานที่ระบุว่า นักลงทุนทั่วไปประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของหนี้สินทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 1 มากกว่าหนี้สินทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 3 ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตของ Song et al. (2010) ในกรณีที่ศึกษากับหนี้สิน นอกจากนี้ ยังไม่พบหลักฐานว่า นักลงทุนทั่วไปประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของสินทรัพย์ทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 1 มากกว่าหนี้สินทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 1 และไม่พบหลักฐานว่า นักลงทุนทั่วไปจะประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของสินทรัพย์ทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 3 มากกว่าหนี้สินทางการเงินที่วัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลระดับที่ 3 ซึ่งไม่สอดคล้องกับทฤษฎี Counterfactual Reasoning และงานวิจัยของ Koonce et al. (2011) ทั้งนี้อาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น นักลงทุนทั่วไปในประเทศไทยให้ความสำคัญกับระดับหนี้สินของบริษัท การที่ไม่คุ้นเคยกับการเปิดเผยข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรม เนื่องจากการเปิดเผยดังกล่าวยังไม่มีผลบังคับใช้ในประเทศไทย และนักลงทุนทั่วไปอาจประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจจากปัจจัยอื่น ๆ

จากผลการทดลองทั้งหมดได้ให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการออกมาตรฐานการบัญชีว่า นักลงทุนทั่วไปประเมินว่ามูลค่ายุติธรรมระดับที่ 1 มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากกว่ามูลค่ายุติธรรมระดับที่ 3 ในกรณีที่เป็นการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงิน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือทางการเงินได้ นอกจากนี้ งานวิจัยฉบับนี้ทำให้สามารถรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือทางการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรม ทำให้ทราบถึงผลกระทบจากการเปิดเผยข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมก่อนที่จะมีการนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 13 เรื่องการวัดมูลค่ายุติธรรม และมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 7 เรื่องการเปิดเผยข้อมูลเครื่องมือทางการเงินมาบังคับใช้ในประเทศไทย ซึ่งทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการออกมาตรฐานการบัญชีได้ทราบล่วงหน้า

เอกสารอ้างอิง

- ณดน พัฒนวิชญ์กุล. (2555). *ผลกระทบของการเปิดเผยข้อมูลตามลำดับชั้นมูลค่ายุติธรรมต่อวิจารณญาณของนักลงทุนทั่วไป*. [วิทยานิพนธ์ปรัชญานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thammasat University Digital Collections.
https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:110139

- วิศรุต ศรีบุญนาค. (2559). Fair value measurement. <https://account.cbs.chula.ac.th/2016/10/19/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B8%84%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1/>
- Ahmed, A. S., Kilic, E., & Lobo, G. J. (2011). Effects of SFAS 133 on the risk relevance of accounting measures of banks' derivative exposure. *The Accounting Review*, 86(3) , 769- 804. <https://publications.aaahq.org/accounting-review/article-abstract/86/3/769/3358/Effects-of-SFAS-133-on-the-Risk-Relevance-of?redirectedFrom=fulltext>
- Barth, M. E., Beaver, W. H., & Landsman, W. R., (2001). The relevance of the value relevance literature for accounting standard setting: Another view. *Journal of Accounting and Economics*, 31(1-3), 77-104. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0165410101000192>
- Bleck A. & Liu X., (2007). Market transparency and the accounting regime. *Journal of Accounting Research*. 45(2), 229-256. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1475-679X.2007.00231.x>
- Carroll, T. J., Linsmeier, T. J., & Petroni, K. R. (2003). The reliability of fair value versus historical cost information: Evidence from closed-end mutual funds. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 18(1), 1-23. https://www.researchgate.net/publication/228199504_The_Reliability_of_Fair_Value_vs_Historical_Cost_Information_Evidence_from_Closed-End_Mutual_Funds
- Clor-Proell S. M. & Warfield T. (2009). *Financial statement presentation and nonprofessional investors' interpretation of fair value information*. University of Wisconsin-Madison. https://www.researchgate.net/publication/228436212_Financial_statement_presentation_and_nonprofessional_investors'_interpretation_of_fair_value_information
- Dietrich, J. R., Harris, M. S., & Muller, III. K. A. (2000). The reliability of investment property fair value estimates. *Journal of Accounting and Economics*, 30(2), 125-158. <https://ideas.repec.org/a/eee/jaecon/v30y2000i2p125-158.html>
- Elizabeth B., Thomas J. , Kathy R. P. & Catherine S. (2013). Fair value accounting for financial instruments: Does it improve the association between bank leverage and credit risk. *American Accounting*. 88(4), 1143-1177. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1565653

- EYGM Limited. (2022, December 8). Applying IFRS fair value measurement. https://www.ey.com/en_tw/tax/tax-alerts/applying-ifrs-fair-value-measurement
- Hirst, D. E., Hopkins, P. E. & Wahlen, J. M. (2004). Fair value, income measurement, and bank analysts' risk and valuation judgments. *The Accounting Review*, 79(2), 453-472. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=451381
- Hsu, P. H. & Youan, R. L. (2009). *The FVO and Firms' Earnings Management Incentives*. California State University. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2559996
- Jory, C. I. (2016). "Dialogue and reflection: understanding the differences". 30, 145–165 https://www.academia.edu/11313820/Negotiation_and_Deliberation_Grasping_the_Difference
- Koonce, L., Nelson, K. K., & Shakespeare, C. M. (2011). Judging the relevance of fair value for financial instruments. *The Accounting Review*, 86(6), 2075-2098. <https://publications.aaahq.org/accounting-review/article-abstract/86/6/2075/3326/Judging-the-Relevance-of-Fair-Value-for-Financial?redirectedFrom=fulltext>
- KPMG. (2022, December 8). *Measuring fair value in times of change*. <https://kpmg.com/xx/en/home/services/audit/international-financial-reporting-standards/ifrs-toolkit/ifrs-us-gaap-fair-value-measurement.html>
- Landsman, W. R. (2007). Is fair value accounting information relevant and reliable? Evidence from capital market research. *Accounting and Business Research*, 37(sup1), 19-30. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00014788.2007.9730081>
- McGill, A., & Tenbrunsel, A. (2000). Mutability and propensity in causal selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(5), 677-689.
- Nelson, K. (1996). Fair value accounting for commercial banks: An empirical analysis of FAS No.107. *The Accounting Review*, 71(2), 161-182.
- Patricia M. Dechow a, Linda A. Myers b 1, Catherine Shakespeare. (2001). Fair value accounting and gains from asset securitizations: A convenient earnings management tool with compensation side-benefits. *Journal of Accounting and Economics*, 49(1-2), 2-25.
- Petroni, K. & Wahlen, J. M. (1995). Fair values of equity and debt securities and share prices of property-liability insurer. *Journal of Risk and Insurance*, 62(4), 19-37.

- P-y curve model of weak rock*. (2022). <https://www.pilegroups.com/single-post/p-y-curve-model-of-weak-rock-reese-1997>
- Song, C. J., W. B. Thomas, & Yi, H. (2010). Value relevance of FAS No. 157 fair value hierarchy information and the impact of corporate governance mechanisms. *The Accounting Review*, 85(4), 1375-1410.